

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Βρυξέλλες, 26.8.2016
COM(2016) 542 final

**ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ**

**σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας 2008/52/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και
του Συμβουλίου για ορισμένα θέματα διαμεσολάβησης σε αστικές και εμπορικές
υποθέσεις**

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1. Στόχος

Στόχος της οδηγίας 2008/52/EK για ορισμένα θέματα διαμεσολάβησης σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις¹, συμπεριλαμβανομένων των υποθέσεων οικογενειακού δικαίου, είναι να διευκολύνει την πρόσβαση στην εναλλακτική επίλυση των διαφορών (ΕΕΔ) και να προαγάγει τον φιλικό διακανονισμό τους, ενθαρρύνοντας την προσφυγή στη διαμεσολάβηση και φροντίζοντας για τη δημιουργία ισόρροπης σχέσης μεταξύ της διαμεσολάβησης και των δικαστικών διαδικασιών. Εφαρμόζεται σε περίπτωση διασυνοριακών διαφορών στις αστικές και εμπορικές υποθέσεις και ως προθεσμία μεταφοράς της στο εθνικό δίκαιο είχε οριστεί η 21η Μαΐου 2011. Η παρούσα αξιολόγηση της εφαρμογής της οδηγίας διενεργείται σύμφωνα με το άρθρο 11 της οδηγίας.

Ο στόχος της διασφάλισης καλύτερης πρόσβασης στη δικαιοσύνη, ο οποίος αποτελεί μέρος της πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη δημιουργία ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, περιλαμβάνει την πρόσβαση στις δικαστικές καθώς και τις εξωδικαστικές μεθόδους επίλυσης των διαφορών. Η διαμεσολάβηση μπορεί να προσφέρει οικονομικά αποδοτική και ταχεία εξωδικαστική επίλυση των διαφορών σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις μέσω διαδικασιών προσαρμοσμένων στις ανάγκες των διαδίκων. Οι συμφωνίες που επιτυγχάνονται μέσω διαμεσολάβησης προσφέρονται περισσότερο για εκούσια εκτέλεση από τους διαδίκους. Τα προτερήματα αυτά είναι εντονότερα στις καταστάσεις που εμπεριέχουν διασυνοριακά στοιχεία.

Μολονότι η διαμεσολάβηση είναι κατά κανόνα επωφελής στις αστικές και εμπορικές υποθέσεις, είναι σκόπιμο να επισημανθεί η ιδιαίτερη σημασία της στον τομέα του οικογενειακού δικαίου. Η διαμεσολάβηση μπορεί να δημιουργήσει εποικοδομητικές συνθήκες για τη διεξαγωγή συζητήσεων και να εξασφαλίσει δίκαιους διακανονισμούς μεταξύ των γονέων. Επιπλέον, οι λύσεις που επιτυγχάνονται με φιλικό διακανονισμό είναι πιθανότερο να έχουν διάρκεια, ενώ επίσης, πέραν της διευθέτησης του κύριου τόπου διαμονής των τέκνων, προσφέρονται και για τις ρυθμίσεις επισκέψεως ή για τις συμφωνίες σχετικά με τη συντήρηση των τέκνων.

1.2. Πλαίσιο

Η οδηγία αποτέλεσε το πρώτο μέτρο για την ενθάρρυνση εν γένει της διαμεσολάβησης σε αστικές και εμπορικές διαφορές. Μετά την έκδοση της οδηγίας επιτελέστηκε περαιτέρω έργο σχετικά με τη διαμεσολάβηση σε επίπεδο ΕΕ:

- Από το 2012 η βελτίωση της ποιότητας, της ανεξαρτησίας και της αποδοτικότητας των δικαστικών συστημάτων αποτελεί κεντρικό στοιχείο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου. Ο πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης τροφοδοτεί το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο και βοηθά τα κράτη μέλη να βελτιώσουν την αποτελεσματικότητα των οικείων συστημάτων απονομής δικαιοσύνης. Ο πίνακας αποτελεσμάτων περιλαμβάνει επίσης δεδομένα σχετικά με τις δραστηριότητες τις οποίες αναλαμβάνουν τα κράτη μέλη για την προώθηση της εθελούσιας χρήσης των μεθόδων ΕΕΔ. Η Επιτροπή ενθαρρύνει τη συγκέντρωση και την ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με τις πρακτικές και τις μεθόδους για την προώθηση της

¹ ΕΕ L 136 της 24.5.2008, σ. 3.

εθελούσιας χρήσης της ΕΕΔ. Η προώθηση της ΕΕΔ περιλαμβάνει την ειδικά προσαρμοσμένη στις εκάστοτε ανάγκες δημοσιότητα (φυλλάδια και ενημερωτικές συναντήσεις), τη συλλογή και δημοσίευση δεδομένων και την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των μεθόδων ΕΕΔ και της διαθεσιμότητας νομικής συνδρομής στο πλαίσιο της ΕΕΔ².

- Στο πλαίσιο του *ευρωπαϊκού δικαστικού δικτύου για αστικές και εμπορικές υποθέσεις*, μια ομάδα εργασίας κατάρτισε μια δέσμη συστάσεων με σκοπό την προώθηση της προσφυγής στην οικογενειακή διαμεσολάβηση σε διασυνοριακό πλαίσιο, ιδίως σε υποθέσεις απαγωγής ανήλικων τέκνων. Στη *διαδικτυακή πύλη της ευρωπαϊκής ηλεκτρονικής δικαιοσύνης* δημιουργήθηκε χωριστή ενότητα ειδικά για τη διασυνοριακή διαμεσολάβηση³ σε οικογενειακές υποθέσεις με σκοπό την παροχή πληροφοριών σχετικά με τα εθνικά συστήματα διαμεσολάβησης.
- Επιπλέον, μέσω του προγράμματός της με τίτλο «*Δικαιοσύνη*»⁴, η Επιτροπή συγχρηματοδοτεί διάφορα έργα σχετικά με την προώθηση της διαμεσολάβησης και της κατάρτισης των δικαστών και των ασκούντων νομικά επαγγέλματα.
- Τέλος, η οδηγία 2013/11/ΕΕ για την εναλλακτική επίλυση καταναλωτικών διαφορών (η «οδηγία ΕΕΚΔ»)⁵ και ο κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 524/2013 για την ηλεκτρονική επίλυση καταναλωτικών διαφορών (ο «κανονισμός για την ΗΕΚΔ»)⁶ διασφαλίζουν ότι οι καταναλωτές μπορούν να στραφούν σε ποιοτικούς φορείς εναλλακτικής επίλυσης διαφορών για κάθε είδους συμβατικές διαφορές με εμπόρους και καθιερώνουν σε επίπεδο ΕΕ μια ηλεκτρονική πλατφόρμα για καταναλωτικές διαφορές που προκύπτουν από ηλεκτρονικές συναλλαγές με εμπόρους (www.ec.europa.eu/odr).

1.3. Πηγές πληροφοριών

Η παρούσα έκθεση βασίζεται σε πληροφορίες που έχουν συγκεντρωθεί από διάφορες πηγές:

- Το 2013 εκπονήθηκε μελέτη σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας⁷. Η μελέτη επικαιροποιήθηκε το 2016⁸.
- Μια ομάδα εργασίας του *ευρωπαϊκού δικαστικού δικτύου για αστικές και εμπορικές υποθέσεις* κατάρτισε το 2014 έγγραφο σχετικά με την προώθηση της διεθνούς οικογενειακής διαμεσολάβησης σε υποθέσεις διεθνούς απαγωγής ανήλικων τέκνων.

² Βλ. http://ec.europa.eu/justice/effective-justice/files/justice_scoreboard_2016_el.pdf

³ https://e-justice.europa.eu/content_crossborder_family_mediation-372-el.do?init=true

⁴ Για περισσότερες πληροφορίες, βλ.: http://ec.europa.eu/justice/grants1/programmes-2014-2020/justice/index_en.htm

⁵ ΕΕ L 165 της 18.6.2013, σ. 63.

⁶ ΕΕ L 165 της 18.6.2013, σ. 1.

⁷ <http://bookshop.europa.eu/el/study-for-an-evaluation-and-implementation-of-directive-2008-52-ec-the-mediation-directive--pbDS0114825/>

⁸ <http://bookshop.europa.eu/el/study-for-an-evaluation-and-implementation-of-directive-2008-52-ec-the-mediation-directive--pbDS0216335/>

- Τα αποτελέσματα της μελέτης και οι εμπειρίες των κρατών μελών όσον αφορά την εφαρμογή της οδηγίας συζητήθηκαν στο πλαίσιο συνεδρίασης του *ευρωπαϊκού δικαστικού δικτύου για αστικές και εμπορικές υποθέσεις* που πραγματοποιήθηκε τον Ιούλιο του 2015.
- Τέλος, διενεργήθηκε δημόσια ηλεκτρονική διαβούλευση⁹, η οποία ξεκίνησε στις 18 Σεπτεμβρίου 2015 και ολοκληρώθηκε στις 18 Δεκεμβρίου 2015. Υποβλήθηκαν 562 απαντήσεις από ενδιαφερόμενους ιδιώτες, διαμεσολαβητές, δικαστές, δικηγόρους, άλλους επαγγελματίες του νομικού κλάδου, πανεπιστημιακούς, οργανώσεις, δημόσιες αρχές και κράτη μέλη.

2. ΓΕΝΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ

Η αξιολόγηση καταδεικνύει ότι, συνολικά, η οδηγία έχει προσδώσει στην ΕΕ προστιθέμενη αξία. Χάρη στην ενίσχυση της ενημέρωσης των εθνικών νομοθετών για τα πλεονεκτήματα της διαμεσολάβησης, η εφαρμογή της οδηγίας για τη διαμεσολάβηση είχε σημαντικό αντίκτυπο στη νομοθεσία διαφόρων κρατών μελών. Η έκταση του αντικτύπου της οδηγίας στα κράτη μέλη διαφοροποιείται σε συνάρτηση με το προϋπάρχον επίπεδο των εθνικών τους συστημάτων διαμεσολάβησης:

- 15 κράτη μέλη εφάρμοζαν ήδη ολοκληρωμένο σύστημα διαμεσολάβησης πριν από την έκδοση της οδηγίας. Στα εν λόγω κράτη μέλη, η οδηγία επέφερε περιορισμένες ή μηδενικές αλλαγές στο εθνικό τους σύστημα.
- 9 κράτη μέλη είτε διέθεταν διάσπαρτους κανόνες για τη ρύθμιση της διαμεσολάβησης είτε η διαμεσολάβηση στον ιδιωτικό τομέα βασιζόταν σε καθεστώς αυτορρύθμισης. Στα εν λόγω κράτη μέλη, η μεταφορά της οδηγίας στο εθνικό δίκαιο αποτέλεσε το έναυσμα για τη θέσπιση ουσιαστικών αλλαγών στο υφιστάμενο πλαίσιο διαμεσολάβησης.
- 4 κράτη μέλη θέσπισαν για πρώτη φορά συστήματα διαμεσολάβησης λόγω της μεταφοράς της οδηγίας στο εθνικό τους δίκαιο. Στα εν λόγω κράτη μέλη, η οδηγία αποτέλεσε το έναυσμα για τη δημιουργία κατάλληλων νομοθετικών πλαισίων για τη ρύθμιση της διαμεσολάβησης.

Στις περιπτώσεις στις οποίες η μεταφορά της οδηγίας στο εθνικό δίκαιο αποτέλεσε το έναυσμα για τη θέσπιση ουσιαστικών αλλαγών στο υφιστάμενο πλαίσιο διαμεσολάβησης ή για τη δημιουργία ολοκληρωμένου συστήματος διαμεσολάβησης, σημειώθηκε σημαντικό βήμα προόδου ως προς την προώθηση της πρόσβασης στην εναλλακτική επίλυση διαφορών και την επίτευξη ισόρροπης σχέσης μεταξύ της διαμεσολάβησης και των δικαστικών διαδικασιών.

Ωστόσο, εντοπίστηκαν ορισμένες δυσκολίες σχετικά με τη λειτουργία των εθνικών συστημάτων διαμεσολάβησης στην πράξη. Οι δυσκολίες αυτές αφορούν κατά κύριο λόγο την έλλειψη «νοοτροπίας» διαμεσολάβησης στα κράτη μέλη, τις ανεπαρκείς γνώσεις σχετικά με τον τρόπο χειρισμού των υποθέσεων διασυνοριακού χαρακτήρα, το χαμηλό επίπεδο ενημέρωσης σε θέματα διαμεσολάβησης και τη λειτουργία των μηχανισμών ελέγχου ποιότητας για τους διαμεσολαβητές. Ορισμένοι συμμετέχοντες στη δημόσια διαβούλευση ισχυρίστηκαν ότι η διαμεσολάβηση δεν είναι ακόμη αρκετά γνωστή και ότι εξακολουθεί να απαιτείται «αλλαγή νοοτροπίας» προκειμένου να διασφαλιστεί η εμπιστοσύνη των πολιτών στη διαδικασία της διαμεσολάβησης. Τόνισαν επίσης το γεγονός ότι οι δικαστές και τα

⁹ http://ec.europa.eu/justice/newsroom/civil/opinion/150910_en.htm

δικαστήρια εξακολουθούν να επιδεικνύουν απροθυμία όσον αφορά την παραπομπή των διαδικών σε διαμεσολάβηση.

Οι συμμετέχοντες στη δημόσια διαβούλευση αναγνώρισαν τον σημαντικό ρόλο της διαμεσολάβησης ιδίως σε υποθέσεις οικογενειακού δικαίου (και ειδικότερα σε διαδικασίες που αφορούν την επιμέλεια τέκνων, τα δικαιώματα προσωπικής επικοινωνίας και τις υποθέσεις απαγωγής ανήλικων τέκνων), πέραν των εμπορικών διαφορών.

3. ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΣΗΜΕΙΑ ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ

3.1. Στατιστικά στοιχεία σχετικά με τη διαμεσολάβηση

Η μελέτη και η δημόσια διαβούλευση καταδεικνύουν ότι είναι εξαιρετικά δύσκολο να συγκεντρωθούν πλήρη στατιστικά στοιχεία σχετικά με τη διαμεσολάβηση, π.χ. όσον αφορά τον αριθμό των υποθέσεων διαμεσολάβησης, τη μέση χρονική διάρκεια και τα ποσοστά επιτυχίας των διαδικασιών διαμεσολάβησης, με ιδιαίτερη έμφαση στη διασυνοριακή διαμεσολάβηση. Συγκεκριμένα, δεν υπάρχουν πλήρη και συγκρίσιμα στοιχεία για ορισμένες διαδικασίες στο σύνολό τους. Ωστόσο, κατά τη διάρκεια της διαβούλευσης, πολλοί διαμεσολαβητές υπέβαλαν στοιχεία σχετικά με τη δική τους δραστηριότητα, ιδίως όσον αφορά τον αριθμό των διαδικασιών διαμεσολάβησης που πραγματοποίησαν και τα –συχνά εντυπωσιακά– ποσοστά επιτυχίας. Άλλοι δήλωσαν ότι τα ποσοστά επιτυχίας εξαρτώνται από τον αριθμό των μερών, το αντικείμενο της επίμαχης υπόθεσης και την προσωπική κατάσταση, παράγοντες οι οποίοι, κατά την άποψή τους, επηρεάζουν επίσης τη διάρκεια των διαδικασιών. Κάποιοι άλλοι εξέφρασαν τη λύπη τους για το γεγονός ότι, ελλείψει αξιόπιστης βάσης δεδομένων, είναι πολύ δύσκολο να υποστηριχθεί η διαμεσολάβηση και η αποτελεσματικότητά της και να κερδίσει την εμπιστοσύνη των πολιτών. Συνολικά, οι συμμετέχοντες φαίνεται να συμφωνούν στην άποψη ότι η διαμεσολάβηση επιτυγχάνει σημαντική εξοικονόμηση κόστους σε ευρύ φάσμα αστικών και εμπορικών διαφορών και σε πολλές περιπτώσεις μειώνει σε σημαντικό βαθμό τον απαιτούμενο χρόνο για την επίλυση μιας διαφοράς.

Μολονότι αναγνωρίζεται ότι, λόγω του «ανεπίσημου» χαρακτήρα της διαμεσολάβησης σε σύγκριση με τις επίσημες διαδικασίες ενώπιον δικαστηρίου, είναι δυσκολότερο να συγκεντρωθούν πλήρη στοιχεία σχετικά με τη διαμεσολάβηση, η δημιουργία μιας περισσότερο αξιόπιστης βάσης δεδομένων θα ήταν κομβικής σημασίας για την περαιτέρω προώθηση της προσφυγής στη διαμεσολάβηση. Το *ευρωπαϊκό δικαστικό δίκτυο για αστικές και εμπορικές υποθέσεις* έχει ξεκινήσει εργασίες για τη βελτίωση της συλλογής εθνικών δεδομένων σχετικά με την εφαρμογή των νομοθετικών πράξεων της Ένωσης σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, συμπεριλαμβανομένης της οδηγίας 2008/52/EK.

3.2. Πεδίο εφαρμογής (άρθρο 1 παράγραφος 2)

Σχεδόν όλα τα κράτη μέλη έχουν επεκτείνει το πεδίο εφαρμογής των μέτρων τους για τη μεταφορά της οδηγίας στο εθνικό δίκαιο κατά τρόπο ώστε να περιλαμβάνει τόσο διασυνοριακές όσο και εγχώριες υποθέσεις. Μόνο 3 κράτη μέλη έχουν επιλέξει να μεταφέρουν την οδηγία στο εθνικό τους δίκαιο αποκλειστικά και μόνο για υποθέσεις διασυνοριακού χαρακτήρα, χρησιμοποιώντας τον ορισμό των «διασυνοριακών διαφορών» της οδηγίας. Η επέκταση του πεδίου εφαρμογής στις εγχώριες υποθέσεις πρέπει να επικροτηθεί, διότι ο αριθμός των υποθέσεων αυτών υπερβαίνει μακράν τον αντίστοιχο αριθμό υποθέσεων διασυνοριακού χαρακτήρα. Κατά συνέπεια, οι διατάξεις της οδηγίας εκτείνονται

πέραν του πεδίου εφαρμογής της, και τούτο προς όφελος των χρηστών της διαμεσολάβησης. Η εν λόγω επέκταση στις εγχώριες υποθέσεις καταδεικνύει επίσης ότι τα κράτη μέλη επιθυμούν εν γένει να χειρίζονται τις εγχώριες υποθέσεις και τις υποθέσεις διασυνοριακού χαρακτήρα κατά τον ίδιο τρόπο. Λαμβανομένου υπόψη του περιεχομένου των διατάξεων της οδηγίας, πράγματι δεν συντρέχει κανένας λόγος διαφοροποίησης μεταξύ των δύο τύπων υποθέσεων.

Πέραν τούτου, είναι σκόπιμο να επισημανθεί ότι, ενώ στην πράξη το οικογενειακό δίκαιο φαίνεται να αποτελεί τον τομέα στον οποίο χρησιμοποιείται περισσότερο η διαμεσολάβηση, η οδηγία εφαρμόζεται σε όλες τις αστικές και εμπορικές υποθέσεις. Ένας τομέας στον οποίο η διαμεσολάβηση παραμένει ελλιπώς ανεπτυγμένη είναι ο τομέας των διαδικασιών αφερεγγυότητας. Θα πρέπει να υπενθυμιστεί ότι στη σύστασή της για μια νέα προσέγγιση όσον αφορά την επιχειρηματική αποτυχία και την αφερεγγυότητα, η Επιτροπή ενθάρρυνε τον διορισμό διαμεσολαβητών από το δικαστήριο όταν αυτό κρίνει ότι είναι απαραίτητο για την παροχή συνδρομής στον οφειλέτη και στους πιστωτές με σκοπό την επιτυχή διεξαγωγή των διαπραγματεύσεων για το σχέδιο αναδιάρθρωσης.

3.3. Μηχανισμοί ελέγχου της ποιότητας (άρθρο 4 παράγραφος 1)

3.3.1. Κώδικες δεοντολογίας

Η έκδοση κωδίκων δεοντολογίας σε εθνικό επίπεδο εκλαμβάνεται από τους ενδιαφερόμενους φορείς ως σημαντικό εργαλείο για τη διασφάλιση της ποιότητας της διαμεσολάβησης. Σε 19 κράτη μέλη επιβάλλεται η υποχρέωση εκπόνησης και τήρησης κωδίκων δεοντολογίας, ενώ σε άλλα κράτη μέλη οι πάροχοι υπηρεσιών διαμεσολάβησης ορίζουν τους δικούς τους δεοντολογικούς κώδικες. Σε ορισμένες περιπτώσεις, τα κράτη μέλη έχουν υπερβεί τις ελάχιστες απαιτήσεις της οδηγίας, καθιστώντας την τήρηση κωδίκων δεοντολογίας υποχρεωτική για τους διαμεσολαβητές και τους οργανισμούς διαμεσολάβησης. Στο πλαίσιο αυτό, ο *ευρωπαϊκός κώδικας δεοντολογίας για τους διαμεσολαβητές*¹⁰ διαδραματίζει καίριο ρόλο, είτε επειδή χρησιμοποιείται άμεσα από τους ενδιαφερόμενους φορείς είτε επειδή έχει αποτελέσει πηγή έμπνευσης για την έκδοση εθνικών ή ειδικών ανά τομέα κωδίκων. Σε ορισμένα κράτη μέλη, η τήρηση του ευρωπαϊκού κώδικα προβλέπεται από τη νομοθεσία, ενώ σε άλλα κράτη μέλη ο κώδικας εφαρμόζεται στην πράξη χωρίς αυτό να επιβάλλεται εκ του νόμου. Πολλοί ενδιαφερόμενοι φορείς ήταν της άποψης ότι η ενθάρρυνση της εκπόνησης και της τήρησης προαιρετικών κωδίκων δεοντολογίας από τους διαμεσολαβητές και τους οργανισμούς που παρέχουν υπηρεσίες διαμεσολάβησης, όπως απαιτείται από την οδηγία, έχει αποβεί αποτελεσματική. Φαίνεται, συνεπώς, ότι, όσον αφορά τους κώδικες δεοντολογίας, η εφαρμογή της οδηγίας είναι συνολικά ικανοποιητική.

3.3.2. Πρότυπα ποιότητας για την παροχή υπηρεσιών διαμεσολάβησης

18 κράτη μέλη έχουν θεσπίσει κανόνες σχετικά με τους μηχανισμούς ελέγχου ποιότητας όσον αφορά την παροχή υπηρεσιών διαμεσολάβησης. Τα περισσότερα κράτη μέλη διαθέτουν υποχρεωτικές διαδικασίες διαπίστευσης για τους διαμεσολαβητές και τηρούν μητρώα διαμεσολαβητών. Στις περιπτώσεις στις οποίες η νομοθεσία δεν προβλέπει μητρώα ή διαδικασίες διαπίστευσης, οι οργανισμοί διαμεσολάβησης διαθέτουν συνήθως δικά τους μητρώα ή δικές τους διαδικασίες διαπίστευσης. Επί του παρόντος υπάρχει στην ΕΕ ευρύ φάσμα μηχανισμών ελέγχου της ποιότητας.

¹⁰ http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_code_conduct_el.pdf

Κατά τη διαβούλευση, πολλοί συμμετέχοντες, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονταν ειδικότερα πολλοί διαμεσολαβητές, τάχθηκαν υπέρ της κατάρτισης προτύπων ποιότητας σε επίπεδο ΕΕ για την παροχή υπηρεσιών διαμεσολάβησης. Η άποψη αυτή, ωστόσο, έτυχε ελάχιστης υποστήριξης από τα κράτη μέλη.

Οι συμμετέχοντες που τάχθηκαν υπέρ της κατάρτισης προτύπων ποιότητας σε επίπεδο ΕΕ χωρίζονταν στους υποστηρικτές της εκπόνησης ενιαίων προτύπων σε επίπεδο ΕΕ, τα οποία θεωρούν αναγκαία για την περαιτέρω προώθηση της υιοθέτησης της διαδικασίας διαμεσολάβησης, και στους υπέρμαχους της θέσπισης ελάχιστων προτύπων, τα οποία θα διασφαλίζουν συνοχή, αλλά θα καθιστούν επίσης δυνατή τη συνεκτίμηση των τοπικών διαφορών μεταξύ των νοοτροπιών διαμεσολάβησης. Άλλοι τόνισαν ότι τα ευρωπαϊκά πρότυπα θα πρέπει να βασίζονται στα υψηλότερα υφιστάμενα εθνικά πρότυπα, ώστε να αποτραπεί το ενδεχόμενο να λάβουν τη μορφή του ελάχιστου κοινού παρονομαστή.

Οι συμμετέχοντες που τάχθηκαν κατά της εκπόνησης προτύπων ποιότητας σε επίπεδο ΕΕ ισχυρίστηκαν ότι δεν απαιτούνται τέτοιου είδους πρότυπα για την επιτυχή εφαρμογή της διαδικασίας διαμεσολάβησης, ότι τα εθνικά πρότυπα διαφέρουν κατά πολύ μεταξύ τους, ότι η κατάρτιση των εν λόγω προτύπων θα πρέπει να επαφίεται στα κράτη μέλη ή ότι το καθεστώς αυτορρύθμισης σε κάθε εθνική αγορά είναι επαρκές. Υπογράμμισαν επίσης ότι τα κράτη μέλη παρουσιάζουν σημαντικές πολιτισμικές και νομικές αποκλίσεις όσον αφορά την επίλυση διαφορών, οι οποίες επηρεάζουν τον τρόπο χρήσης της διαμεσολάβησης από τους διαδίκους. Η ομοιομορφία εν προκειμένω θα περιόριζε τις επιλογές των καταναλωτών και θα συνεπαγόταν αντιδικίες. Στην καλύτερη περίπτωση, η Ευρωπαϊκή Ένωση θα πρέπει να προάγει και να διευκολύνει την ανταλλαγή ορθών πρακτικών.

Λαμβανομένης υπόψη, αφενός, της απροθυμίας που επιδεικνύουν τα κράτη μέλη ως προς τη θέσπιση δεσμευτικών προτύπων ποιότητας σε επίπεδο ΕΕ αλλά και, αφετέρου, της σημαντικής υποστήριξης της θέσπισης των εν λόγω προτύπων από τους ενδιαφερόμενους φορείς, μια πιθανή λύση θα ήταν ενδεχομένως η χορήγηση χρηματοδότησης από την ΕΕ για την κατάρτιση, με πρωτοβουλία των ενδιαφερομένων φορέων, προτύπων ποιότητας σε επίπεδο ΕΕ για την παροχή υπηρεσιών διαμεσολάβησης στο πλαίσιο των εργασιών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Τυποποίησης (CEN) βάσει του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1025/2012 σχετικά με την ευρωπαϊκή τυποποίηση, με σκοπό, για παράδειγμα, τη σύναψη συμφωνίας συνάντησης εργασίας της CEN (CWA). Παρά το γεγονός ότι, καταρχήν, οι εργασίες της CWA θα πρέπει να βασίζονται εξ ολοκλήρου στην αγορά, η εν λόγω χρηματοδότηση είναι εφικτή εάν θεωρηθεί «αναγκαία και κατάλληλη για τη στήριξη της νομοθεσίας και των πολιτικών της Ένωσης»¹¹.

3.4. Εκπαίδευση των διαμεσολαβητών (άρθρο 4 παράγραφος 2)

Σε 17 κράτη μέλη η εκπαίδευση των διαμεσολαβητών ενθαρρύνεται ή υπόκειται σε ρύθμιση, είτε εν μέρει είτε λεπτομερώς, βάσει της εθνικής τους νομοθεσίας. Υπερβαίνοντας τις ελάχιστες απαιτήσεις της οδηγίας, τα περισσότερα κράτη μέλη ρυθμίζουν την αρχική εκπαίδευση των διαμεσολαβητών και την καθιστούν υποχρεωτική. Πολλά είναι επίσης τα κράτη μέλη που επιβάλλουν την απαίτηση συμπληρωματικής εκπαίδευσης. Στα κράτη μέλη

¹¹ Βλ. άρθρο 15 παράγραφος 1 στοιχείο α) του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1025/2012 (ΕΕ L 316 της 14.11.2012, σ. 12).

στα οποία η εκπαίδευση δεν υπόκειται σε ρύθμιση, οι οργανισμοί διαμεσολάβησης παρέχουν συνήθως εκπαίδευση σε προαιρετική βάση.

Στο πλαίσιο της διαβούλευσης, οι συμμετέχοντες, στην πλειονότητά τους, έκριναν αποτελεσματική την ενθάρρυνση της αρχικής και της συμπληρωματικής εκπαίδευσης των διαμεσολαβητών που απαιτείται βάσει της οδηγίας. Άλλοι τόνισαν τα επίπεδα διαφοροποίησης και απόκλισης μεταξύ των διαφόρων κρατών μελών όσον αφορά τη δημιουργία, την αναγνώριση, την ανάπτυξη και την εξέλιξη του επαγγέλματος του διαμεσολαβητή. Κατά την άποψή τους, υπάρχουν μεν κάποια κοινά σημεία, αλλά είναι ελάχιστη η συνέργεια μεταξύ των διαφόρων δικαιοδοσιών ως προς την εκπαίδευση και τον καθορισμό προτύπων. Θεωρούν ότι η εκπαίδευση των διαμεσολαβητών σε ολόκληρη την Ευρώπη διαφοροποιείται σε σημαντικό βαθμό όσον αφορά τις απαιτούμενες ώρες και το περιεχόμενο της εκπαίδευσης.

Στις περιπτώσεις που αφορούν τη διαμεσολάβηση σε υποθέσεις οικογενειακού δικαίου, το *ευρωπαϊκό δικαστικό δίκτυο για αστικές και εμπορικές υποθέσεις* έχει υπογραμμίσει ότι είναι σημαντικό να παρασχεθεί στους πολίτες δυνατότητα πρόσβασης σε διαμεσολαβητές οι οποίοι έχουν λάβει ειδική εκπαίδευση στη διεθνή διαμεσολάβηση σε υποθέσεις οικογενειακού δικαίου και απαγωγής ανήλικων τέκνων.

Για την περαιτέρω προώθηση της εκπαίδευσης των διαμεσολαβητών, η Επιτροπή θα συνεχίσει να συγχρηματοδοτεί διάφορα έργα σχετικά με την εκπαίδευση των διαμεσολαβητών μέσω του προγράμματός της με τίτλο «*Δικαιοσύνη*».

3.5. Προσφυγή στη διαμεσολάβηση (άρθρο 5 παράγραφος 1)

Όλα τα κράτη μέλη προβλέπουν τη δυνατότητα των δικαστηρίων να καλούν τα μέρη να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση ή τουλάχιστον να μετάσχουν σε ενημερωτικές συναντήσεις σχετικά με τη διαμεσολάβηση. Σε ορισμένα κράτη μέλη, η συμμετοχή στις εν λόγω ενημερωτικές συναντήσεις είναι υποχρεωτική, είτε με πρωτοβουλία του δικαστή (π.χ. Τσεχική Δημοκρατία) είτε σε σχέση με συγκεκριμένες διαφορές που προβλέπονται από τη νομοθεσία, όπως υποθέσεις οικογενειακού δικαίου (Λιθουανία, Λουξεμβούργο, καθώς και Αγγλία και Ουαλία). Ορισμένα κράτη μέλη επιβάλλουν στους δικηγόρους την υποχρέωση να ενημερώνουν τους πελάτες τους για τη δυνατότητα προσφυγής στη διαμεσολάβηση ή την υποχρέωση να βεβαιώνεται στο πλαίσιο των δικαστικών προσφυγών αν έχει επιχειρηθεί διαδικασία διαμεσολάβησης ή αν συντρέχουν ενδεχομένως λόγοι οι οποίοι δεν θα επέτρεπαν την εν λόγω προσπάθεια. Σε κάποια κράτη μέλη έχουν αναπτυχθεί συστήματα διαμεσολάβησης για την εκπλήρωση των απαιτήσεων συγκεκριμένων διαδικασιών, για παράδειγμα σε περιπτώσεις όπου ισχύουν αυστηρές προθεσμίες. Στις Κάτω Χώρες, για παράδειγμα, ο δικαστής της προκαταρκτικής διαδικασίας συζητά κατά κύριο λόγο τη δυνατότητα διασυνοριακής διαμεσολάβησης με τους γονείς που επιθυμούν να συμμετάσχουν σε διαδικασία διαμεσολάβησης στις υποθέσεις απαγωγής ανήλικων τέκνων από γονείς. Η διασυνοριακή διαμεσολάβηση ξεκινά την επομένη της προκαταρκτικής ακροαματικής διαδικασίας και περατώνεται εντός τριών ημερών. Σε περίπτωση επιτυχούς έκβασης, τα αποτελέσματα διαβιβάζονται αμέσως στον δικαστή που έχει επιληφθεί της υπόθεσης. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, ο δικαστής οφείλει, ανά πάσα στιγμή κατά τη διάρκεια των δικαστικών διαδικασιών, να εξετάζει αν ενδείκνυται για την επίλυση της διαφοράς η χρήση συστημάτων εναλλακτικής επίλυσης διαφορών, συμπεριλαμβανομένης της διαμεσολάβησης. Στις περιπτώσεις αυτές, ο δικαστής καλεί τους διαδίκους να παραπέμψουν τη διαφορά τους στο εν

λόγω σύστημα.

Οι πρακτικές που αποσκοπούν στην παροχή κινήτρων στους διαδίκους για την προσφυγή στη διαμεσολάβηση κρίθηκαν αναποτελεσματικές από τη μεγάλη πλειονότητα των ενδιαφερομένων φορέων. Οι εν λόγω συμμετέχοντες δήλωσαν ότι τέτοιου είδους προτροπές διατυπώνονται εξαιρετικά σπάνια, διότι οι δικαστές είτε δεν γνωρίζουν είτε δεν εμπιστεύονται τη διαδικασία διαμεσολάβησης. Οι συμμετέχοντες που έκριναν αποτελεσματικές τις πρακτικές αναφέρονταν κυρίως στον τομέα του οικογενειακού δικαίου.

Από τα προαναφερόμενα προκύπτει ότι, εξαιρουμένων ορισμένων ειδικών περιστάσεων που επισημαίνονται ανωτέρω, οι πρακτικές όσον αφορά την παροχή κινήτρων για την προσφυγή των διαδίκων στη διαμεσολάβηση δεν είναι ακόμη ικανοποιητικές εν γένει. Κατά συνέπεια, θα πρέπει να καταβληθούν περαιτέρω προσπάθειες σε εθνικό επίπεδο, σύμφωνα με τα αντίστοιχα συστήματα διαμεσολάβησης που εφαρμόζονται. Οι συμμετέχοντες επισήμαναν ως ιδιαίτερος χρήσιμα τα ακόλουθα μέτρα στο πλαίσιο του εθνικού δικαίου: την επιβολή υποχρέωσης στους διαδίκους να δηλώνουν στις δικαστικές προσφυγές τους αν έχει επιχειρηθεί διαδικασία διαμεσολάβησης, στοιχείο που θα υπενθυμίζει τη δυνατότητα προσφυγής στη διαμεσολάβηση όχι μόνο στους δικαστές που επιλαμβάνονται των δικαστικών προσφυγών, αλλά και στους δικηγόρους οι οποίοι παρέχουν συμβουλές στους διαδίκους, καθώς και τις υποχρεωτικές ενημερωτικές συναντήσεις στο πλαίσιο ένδικης διαδικασίας και την υποχρέωση των δικαστηρίων να εξετάζουν το ενδεχόμενο προσφυγής σε διαμεσολάβηση σε κάθε στάδιο των δικαστικών διαδικασιών, ιδίως σε υποθέσεις οικογενειακού δικαίου.

3.6. Νομοθεσία η οποία καθιστά την προσφυγή στη διαμεσολάβηση υποχρεωτική ή την συνδέει με κίνητρα ή κυρώσεις (άρθρο 5 παράγραφος 2)

Από τη μελέτη προκύπτει ότι η διαμεσολάβηση είναι υποχρεωτική σε ορισμένα συγκεκριμένα είδη υποθέσεων σε 5 κράτη μέλη. Στην Ιταλία, για παράδειγμα, η διαμεσολάβηση είναι υποχρεωτική σε πολλούς και διαφορετικούς τύπους διαφορών, ενώ στην Ουγγαρία και την Κροατία σε ορισμένες υποθέσεις οικογενειακού δικαίου.

Πολλά κράτη μέλη προάγουν την προσφυγή στη διαμεσολάβηση με την παροχή οικονομικών κινήτρων στους διαδίκους. 13 κράτη μέλη παρέχουν οικονομικά κίνητρα για τη διαμεσολάβηση μέσω μειώσεων ή επιστροφής των δικαστικών δαπανών και των εξόδων παράστασης στο ακέραιο, εάν επιτευχθεί συμφωνία μέσω της διαμεσολάβησης κατά τη διάρκεια της αναστολής των δικαστικών διαδικασιών. Στη Σλοβακία, για παράδειγμα, ανακτάται το 30 %, το 50 % ή το 90 % των δικαστικών εξόδων, ανάλογα με το στάδιο των διαδικασιών στο οποίο επιτυγχάνεται διακανονισμός μέσω διαμεσολάβησης. Σε ορισμένα κράτη μέλη, η διαμεσολάβηση αυτή καθαυτή παρέχεται δωρεάν ή με χαμηλό κόστος, ανάλογα με την οικονομική κατάσταση των μερών.

Παρέχονται επίσης οικονομικά κίνητρα υπό τη μορφή νομικής συνδρομής. Τα κράτη μέλη εφαρμόζουν διαφορετικούς κανόνες για διαφορετικούς τύπους διαφορών ή διαδικασιών διαμεσολάβησης. Στη Γερμανία, για παράδειγμα, η παροχή νομικής συνδρομής ισχύει πάντα στην περίπτωση δικαστικής διαμεσολάβησης, αλλά υπόκειται σε περιορισμούς στην περίπτωση εξωδικαστικής διαμεσολάβησης. Στη Σλοβενία ισχύει μόνο για τη δικαστική διαμεσολάβηση. Στο Λουξεμβούργο παρέχεται νομική συνδρομή στο πλαίσιο της δικαστικής διαμεσολάβησης και της διαμεσολάβησης σε υποθέσεις οικογενειακού δικαίου που

διενεργείται από πιστοποιημένο διαμεσολαβητή. Στην Ιταλία παρέχεται νομική συνδρομή στο πλαίσιο της υποχρεωτικής διαμεσολάβησης. Στο πλαίσιο αυτό, θα πρέπει να τονιστεί ότι το άρθρο 10 της οδηγίας 2003/8/EK επεκτείνει το δικαίωμα του ευεργετήματος πενίας στο πλαίσιο διασυνοριακών διαφορών σε εξώδικες διαδικασίες, συμπεριλαμβανομένης της διαμεσολάβησης, εφόσον το δίκαιο επιβάλλει τη χρησιμοποίησή τους από τους διαδίκους ή εφόσον οι διάδικοι διατάσσονται από το δικαστήριο να προσφύγουν σε αυτές.

5 κράτη μέλη επιβάλλουν κυρώσεις ως μέσο προώθησης της προσφυγής στη διαμεσολάβηση. Στην Ουγγαρία προβλέπεται η επιβολή κυρώσεων για τους διαδίκους οι οποίοι, αφού κατέληξαν σε συμφωνία κατόπιν διαμεσολάβησης, προσφεύγουν παρά ταύτα ενώπιον δικαστηρίου ή δεν τηρούν τις υποχρεώσεις τις οποίες ανέλαβαν στο πλαίσιο συμφωνίας που προέκυψε από διαμεσολάβηση. Στην Ιρλανδία η επιβολή κυρώσεων ισχύει σε περίπτωση αναιτιολόγητης άρνησης εξέτασης της πιθανότητας προσφυγής σε διαμεσολάβηση. Στην Ιταλία ο νικητής διάδικος της δικαστικής διαφοράς δεν δικαιούται επιστροφή δαπανών εάν σε προγενέστερο στάδιο είχε απορρίψει πρόταση διαμεσολάβησης με τους ίδιους όρους με αυτούς της δικαστικής απόφασης. Η επιβολή κυρώσεων προβλέπεται επίσης σε περιπτώσεις στις οποίες η διαμεσολάβηση είναι υποχρεωτική και οι διάδικοι δεν την χρησιμοποιούν αλλά προσφεύγουν, αντιθέτως, ενώπιον του δικαστηρίου. Στην Πολωνία, σε περίπτωση που ένας εκ των διαδίκων, ο οποίος είχε συμφωνήσει προηγουμένως για την προσφυγή σε διαμεσολάβηση, αρνηθεί αναιτιολόγητα να συμμετάσχει στη διαδικασία, το δικαστήριο δύναται να τον διατάξει να καταβάλει τα έξοδα της διαδικασίας, ανεξάρτητα από την έκβαση της υπόθεσης. Στη Σλοβενία το δικαστήριο δύναται να διατάξει διάδικο ο οποίος απορρίπτει αναιτιολόγητα την παραπομπή της υπόθεσης σε διαμεσολάβηση στο πλαίσιο του δικαστηρίου να καταβάλει εν όλω ή εν μέρει τις δικαστικές δαπάνες του αντιδίκου.

Το ζήτημα σχετικά με τον υποχρεωτικό ή μη χαρακτήρα της διαμεσολάβησης είναι αμφιλεγόμενο. Ορισμένοι ενδιαφερόμενοι φορείς καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η έλλειψη υποχρεωτικής διαμεσολάβησης παρακωλύει την προώθηση της διαμεσολάβησης¹². Κάποιοι άλλοι, αντιθέτως, θεωρούν ότι, λόγω της ίδιας της φύσης της, η διαμεσολάβηση μπορεί να είναι μόνο προαιρετική προκειμένου να λειτουργεί με ορθό τρόπο και ότι θα έχανε την ελκυστικότητά της σε σύγκριση με τις δικαστικές διαδικασίες εάν γινόταν υποχρεωτική.

Είναι σημαντικό να υπενθυμιστεί ότι η υποχρεωτική διαμεσολάβηση έχει αντίκτυπο στην άσκηση του δικαιώματος πραγματικής προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου που κατοχυρώνεται με το άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η πλειονότητα των ενδιαφερομένων φορέων τάσσεται υπέρ μιας προσέγγισης ενίσχυσης του υποχρεωτικού χαρακτήρα της διαμεσολάβησης. Ωστόσο, η πλειονότητα των κρατών μελών και των πανεπιστημιακών αντιτίθεται στην προσέγγιση αυτή. Μεταξύ των υποστηρικτών της προσέγγισης ενίσχυσης του υποχρεωτικού χαρακτήρα, μια ομάδα συμμετεχόντων τάχθηκε υπέρ του να καταστεί υποχρεωτική η διαμεσολάβηση για ορισμένες κατηγορίες υποθέσεων (όπως υποθέσεις εμπορικού, οικογενειακού και εργατικού δικαίου ή μικροδιαφορές). Ο υποχρεωτικός χαρακτήρας της διαμεσολάβησης για κάθε τύπο υποθέσεων υποστηρίχθηκε σε μικρότερο βαθμό.

¹² Βλ. τη μελέτη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου με τίτλο: «“Rebooting” the mediation directive» («Επανεκκίνηση» της οδηγίας για τη διαμεσολάβηση): [http://www.europarl.europa.eu/thinktank/el/document.html?reference=IPOL-JURI_ET\(2014\)493042](http://www.europarl.europa.eu/thinktank/el/document.html?reference=IPOL-JURI_ET(2014)493042)

Η επιβολή κυρώσεων σε περίπτωση μη χρήσης της διαμεσολάβησης έτυχε εν γένει περιορισμένης υποστήριξης, μολονότι εκφράστηκαν ορισμένες απόψεις υπέρ της επιδίκασης των εξόδων εις βάρος των διαδίκων που απορρίπτουν άνευ λόγου τη διαμεσολάβηση. Η παροχή κινήτρων στους διαδίκους για την προσφυγή στη διαμεσολάβηση έτυχε ευρύτερης υποστήριξης. Παραδείγματα χρήσιμων κινήτρων που ανέφεραν οι συμμετέχοντες αποτελούν τα χαμηλότερα δικαστικά έξοδα για τους διαδίκους που επιχείρησαν την επίλυση της διαφοράς τους μέσω της διαμεσολάβησης πριν καταφύγουν στη δικαστική οδό, οι αποτελεσματικές και ελκυστικές φορολογικές ελαφρύνσεις, η δωρεάν διαμεσολάβηση ή, τουλάχιστον, η χρηματοδοτική στήριξη των υπηρεσιών διαμεσολάβησης από το κράτος.

Η χρήση κινήτρων φαίνεται χρήσιμη για την ενθάρρυνση της προσφυγής των διαδίκων στη διαμεσολάβηση. Τα έξοδα που συνδέονται με την επίλυση μιας διαφοράς αποτελούν σημαντικό παράγοντα για τους διαδίκους κατά τη λήψη απόφασης σχετικά με το αν θα επιχειρήσουν την επίλυση της διαφοράς μέσω διαδικασίας διαμεσολάβησης ή αν θα προσφύγουν ενώπιον δικαστηρίου. Ως εκ τούτου, η παροχή οικονομικών κινήτρων, τα οποία καθιστούν, από οικονομική άποψη, ελκυστικότερη για τους διαδίκους την προσφυγή στη διαμεσολάβηση και όχι σε δικαστικές διαδικασίες, μπορεί να θεωρηθεί βέλτιστη πρακτική. Η επιβολή της διαμεσολάβησης στο πλαίσιο ένδικης διαδικασίας μπορεί να εξεταστεί σε περίπτωση που συντρέχουν βάσιμοι λόγοι να εκτιμάται ότι θα προκύψουν επανειλημμένες διαφωνίες ή ακόμη και προσφυγές των διαδίκων ενώπιον των δικαστηρίων –λόγω της φύσης της σχέσης τους– όπως, για παράδειγμα, σε ορισμένες υποθέσεις οικογενειακού δικαίου (π.χ. δικαιώματα προσωπικής επικοινωνίας με τα τέκνα) ή σε διαφορές γειτονίας. Είναι σκόπιμο να επισημανθεί ότι και σε αυτές τις περιπτώσεις πρέπει να γίνεται σεβαστό το δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη, το οποίο διασφαλίζεται με το άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Βάσει των προαναφερομένων, μπορεί να θεωρηθεί ενδεδειγμένη η εφαρμογή του άρθρου 5 παράγραφος 2 της οδηγίας.

3.7. Εκτελεστικότητα των συμφωνιών που προκύπτουν από διαμεσολάβηση (άρθρο 6)

Όλα τα κράτη μέλη προβλέπουν την εκτελεστικότητα των συμφωνιών διαμεσολάβησης όπως ορίζεται στην οδηγία. Ορισμένα κράτη μέλη μάλιστα έχουν υπερβεί τις απαιτήσεις της οδηγίας: το Βέλγιο, η Ιταλία, η Ουγγαρία και η Τσεχική Δημοκρατία δεν επιβάλλουν ρητώς την υποχρέωση εξασφάλισης της συναίνεσης όλων των μερών που εμπλέκονται στη διαφορά για την αίτηση να κηρυχθεί εκτελεστή η συμφωνία διαμεσολάβησης. Στην Ελλάδα και τη Σλοβακία, αίτηση για να κηρυχθεί εκτελεστή η συμφωνία διαμεσολάβησης μπορεί να υποβληθεί από ένα εκ των μερών χωρίς να απαιτείται ρητή συναίνεση των υπολοίπων. Δυνάμει του πολωνικού δικαίου, με την υπογραφή της συμφωνίας διαμεσολάβησης, τα μέρη παρέχουν τη συναίνεσή τους για να ζητηθεί η έγκριση του δικαστηρίου όσον αφορά την εκτελεστικότητά της.

Είναι πιθανό η γενική εκτελεστικότητα των συμφωνιών διαμεσολάβησης να υπόκειται σε εξαιρέσεις. Οι εξαιρέσεις αυτές μπορεί να αφορούν, για παράδειγμα, περιπτώσεις στις οποίες η συμφωνία αντιβαίνει στη δημόσια τάξη ή στο συμφέρον των τέκνων σε διαφορές οικογενειακού δικαίου.

Στην πλειονότητά τους, οι συμμετέχοντες θεωρούν αποτελεσματική την εκτελεστικότητα των

συμφωνιών που προκύπτουν από διαμεσολάβηση. Ισχυρίζονται ότι είναι εξαιρετικά σπάνια η ανάγκη εκτελεστότητας ενός διακανονισμού που προκύπτει από διαμεσολάβηση. Κατά την άποψή τους, είναι πολύ πιθανό, λόγω της ίδιας της φύσης της διαμεσολάβησης, τα μέρη να εφαρμόσουν τη συμφωνία, εφόσον αυτή έχει προκύψει με τη συναίνεσή τους. Ορισμένοι συμμετέχοντες οι οποίοι θεωρούν αναποτελεσματικές τις πρακτικές είναι της άποψης ότι όλες οι συμφωνίες που προκύπτουν από διαμεσολάβηση θα πρέπει να είναι εκτελεστές, ανεξάρτητα από τη βούληση των μερών. Πράγματι, για τη διασφάλιση της αποτελεσματικότητας της διαμεσολάβησης, μια βέλτιστη πρακτική θα μπορούσε να συνίσταται στην παροχή της δυνατότητας σε ένα εκ των μερών να ζητεί να κηρυχθεί εκτελεστή η συμφωνία, ακόμη και χωρίς τη ρητή συναίνεση του έτερου μέρους.

3.8. Απόρρητο της διαμεσολάβησης (άρθρο 7)

Το απόρρητο της διαμεσολάβησης προστατεύεται σε όλα τα κράτη μέλη, όπως απαιτείται από την οδηγία και, κατά συνέπεια, η οδηγία εφαρμόζεται με ορθό τρόπο. Ορισμένα κράτη μέλη έχουν υπερβεί τις απαιτήσεις της οδηγίας και έχουν θεσπίσει αυστηρότερους κανόνες. Στη Μάλτα, για παράδειγμα, οι διαμεσολαβητές πρέπει να τηρούν απόρρητη την επίτευξη τυχόν συμφωνίας κατά τη διάρκεια της διαμεσολάβησης και οι σχετικές πληροφορίες επιτρέπεται να κοινοποιηθούν μόνον εφόσον τα μέρη έχουν δώσει γραπτώς τη ρητή τους συγκατάθεση προς τον σκοπό αυτό.

Πολλοί συμμετέχοντες θεωρούν αποτελεσματικές τις πρακτικές σχετικά με το απόρρητο της διαμεσολάβησης. Εντούτοις, ένα ζήτημα το οποίο έθιξαν αρκετοί συμμετέχοντες αφορά το γεγονός ότι, παρότι οι διαμεσολαβητές έχουν καθήκον να τηρούν το απόρρητο, δεν προβλέπεται κανένα γενικό δικαίωμα άρνησης παροχής αποδεικτικών στοιχείων για τους διαμεσολαβητές, όπως συμβαίνει στην περίπτωση άλλων νομικών επαγγελματιών, π.χ. των δικηγόρων. Ωστόσο, δεν υπάρχουν ενδείξεις ότι, στην πράξη, οι διατάξεις του άρθρου 7 δεν θα μπορούσαν να διασφαλίζουν ικανοποιητικό επίπεδο προστασίας του απορρήτου της διαμεσολάβησης.

3.9. Αποτελέσματα της διαμεσολάβησης στην παραγραφή και τις αποσβεστικές προθεσμίες (άρθρο 8)

Όλες οι εθνικές νομοθεσίες διασφαλίζουν ότι τα μέρη που επιλέγουν τη διαμεσολάβηση δεν κωλύονται στη συνέχεια να κινήσουν δικαστικές διαδικασίες λόγω παραγραφής ή λήξεως αποσβεστικής προθεσμίας διαρκούς της διαδικασίας διαμεσολάβησης. Ως εκ τούτου, η οδηγία εφαρμόζεται εν προκειμένω με ορθό τρόπο.

Η αναστολή της παραγραφής και των αποσβεστικών προθεσμιών είναι ιδιαίτερης σημασίας σε υποθέσεις για τις οποίες ισχύουν αυστηρές προθεσμίες στις δικαστικές διαδικασίες, όπως, για παράδειγμα, σε διαδικασίες επιστροφής τέκνων στο πλαίσιο απαγωγής ανήλικων τέκνων από γονείς.

Πολλοί συμμετέχοντες θεωρούν αποτελεσματικές τις πρακτικές σχετικά με την αναστολή της παραγραφής ή των αποσβεστικών προθεσμιών κατά τη διάρκεια της διαδικασίας διαμεσολάβησης. Ορισμένοι από τους συμμετέχοντες αυτούς τόνισαν ότι, στο πλαίσιο των οικείων δικαιοδοσιών, η αποτελεσματικότητα αυτή διασφαλίζεται χάρη στη μεταφορά της οδηγίας στο εθνικό δίκαιο.

3.10. Ενημέρωση του κοινού (άρθρο 9)

13 κράτη μέλη έχουν συμπεριλάβει στην εθνική τους νομοθεσία την υποχρέωση της διάδοσης πληροφοριών σχετικά με τη διαμεσολάβηση. Έχει θεσπιστεί ευρύ φάσμα μέτρων για την ενημέρωση των πολιτών και των επιχειρήσεων σχετικά με τη διαμεσολάβηση (π.χ. πληροφορίες στο διαδίκτυο σχετικά με τους δικτυακούς τόπους αρμόδιων εθνικών φορέων, δημόσιες διασκέψεις, εκστρατείες δημόσιας προώθησης, τηλεοπτικά μηνύματα, ραδιοφωνικές μεταδόσεις, αφίσες κ.λπ.). Σε όλα τα κράτη μέλη παρέχονται επίσης πληροφορίες σχετικά με τα πλεονεκτήματα της διαμεσολάβησης, καθώς και πρακτικά χρήσιμες πληροφορίες σχετικά με το κόστος και τη διαδικασία, από ενώσεις διαμεσολαβητών, δικηγορικούς συλλόγους ή από τους ίδιους τους διαμεσολαβητές.

Μολαταύτα, η μελέτη καταδεικνύει ότι το επίπεδο ενημέρωσης όσον αφορά τη διαμεσολάβηση παραμένει χαμηλό και οι πληροφόρηση εξακολουθεί να είναι ελλιπής για τα δυνητικά μέρη της διαμεσολάβησης. Αυτό έχει αρνητικό αντίκτυπο στην αποδοτικότητα των υπηρεσιών διαμεσολάβησης, όπως επιβεβαιώνεται και από τους ενδιαφερόμενους φορείς σε 18 κράτη μέλη. Η πληροφόρηση δεν είναι ελλιπής μόνο για τους διαδίκους, αλλά και για τους επαγγελματίες του νομικού κλάδου· η κατάσταση αυτή συνιστά επιπρόσθετο φραγμό στη δυνητικότητα ευρείας χρήσης της διαμεσολάβησης τουλάχιστον σε 10 κράτη μέλη. Κατά τη διάρκεια της διαβούλευσης, η πλειονότητα των συμμετεχόντων έκρινε αναποτελεσματική την παροχή πληροφοριών για το ευρύ κοινό. Από τους συμμετέχοντες που την θεωρούν αποτελεσματική, πολλοί δήλωσαν ότι οι πλέον αποτελεσματικές πληροφορίες είναι εκείνες που καθίστανται διαθέσιμες στο διαδίκτυο, π.χ. από δικαστήρια, υπουργεία, οργανισμούς διαμεσολάβησης ή εμπορικά επιμελητήρια. Άλλοι αποτελεσματικοί μηχανισμοί που αναφέρθηκαν είναι τα ενημερωτικά φυλλάδια, οι προσωπικές επισκέψεις σε δικαστήρια ή οι ενημερωτικές εκδηλώσεις, όπως οι ημέρες διαμεσολάβησης.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συγχρηματοδοτεί έργα σχετικά με την προώθηση της διαμεσολάβησης μέσω του προγράμματός της με τίτλο «Δικαιοσύνη». Επιπλέον, στον δικτυακό τόπο της *διαδικτυακής πύλης της ευρωπαϊκής ηλεκτρονικής δικαιοσύνης*¹³ υπάρχει σημαντικός όγκος διαθέσιμων πληροφοριών σχετικά με τα συστήματα διαμεσολάβησης των κρατών μελών και τα αντίστοιχα στοιχεία επικοινωνίας. Θα πρέπει να διερευνηθούν, μέσω του *ευρωπαϊκού δικαστικού δικτύου για αστικές και εμπορικές υποθέσεις*, πιθανοί τρόποι περαιτέρω διάδοσης των διαθέσιμων γνώσεων και πληροφοριών.

4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η οδηγία για τη διαμεσολάβηση θεσπίστηκε με σκοπό να διευκολυνθεί η πρόσβαση στην εναλλακτική επίλυση των διαφορών, να προαχθεί ο φιλικός διακανονισμός τους και να εξασφαλιστεί ότι οι διάδικοι που προσφεύγουν στη διαμεσολάβηση μπορούν να βασίζονται σε ένα προβλέψιμο νομικό πλαίσιο. Ο συγκεκριμένος στόχος πολιτικής παραμένει έγκυρος τόσο επί του παρόντος όσο και για το μέλλον: η διαμεσολάβηση μπορεί να συνδράμει στην αποφυγή περιττών δικαστικών προσφυγών που επιβαρύνουν τους φορολογούμενους και στη μείωση του χρόνου και του κόστους που συνεπάγονται οι προσφυγές στα δικαστήρια. Σε πιο μακροπρόθεσμο ορίζοντα, μπορεί να καλλιεργήσει μια νοοτροπία εξωδικαστικής επίλυσης των διαφορών, στο πλαίσιο της οποίας δεν υπάρχουν νικητές και ηττημένοι, αλλά εταίροι. Με την οδηγία για τη διαμεσολάβηση καθιερώθηκαν διάφοροι τρόποι προώθησης του φιλικού

¹³ https://e-justice.europa.eu/content_mediation_in_member_states-64-el.do?init=true

διακανονισμού στο πλαίσιο διασυνοριακών διαφορών σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις και δημιουργήθηκε ένα ευρωπαϊκό δίκτυο για τη διαμεσολάβηση ως μορφή εξωδικαστικής ή εναλλακτικής επίλυσης διαφορών.

Σύμφωνα τη μελέτη, τη δημόσια ηλεκτρονική διαβούλευση και τη συζήτηση με τα κράτη μέλη στο πλαίσιο του *ευρωπαϊκού δικαστικού δικτύου για αστικές και εμπορικές υποθέσεις*, φαίνεται ότι η εφαρμογή της οδηγίας για τη διαμεσολάβηση είχε σημαντικό αντίκτυπο στη νομοθεσία πολλών κρατών μελών. Πέραν του καθορισμού ορισμένων βασικών απαιτήσεων για την προσφυγή στη διαμεσολάβηση σε διασυνοριακές διαφορές που αφορούν αστικές και εμπορικές υποθέσεις, η οδηγία έδωσε ώθηση στην ευρύτερη υιοθέτηση της διαμεσολάβησης και σε αμιγώς εγχώριες υποθέσεις σε ολόκληρη την ΕΕ. Αυτό οφείλεται ειδικότερα στο γεγονός ότι τα περισσότερα κράτη μέλη έχουν διευρύνει το πεδίο εφαρμογής των οικείων μέτρων για τη μεταφορά της οδηγίας στο εθνικό δίκαιο ώστε να περιλαμβάνει επίσης εγχώριες υποθέσεις. Συνολικά, η οδηγία προσέδωσε προστιθέμενη αξία στην ΕΕ με την ενίσχυση της ενημέρωσης των εθνικών νομοθετών για τα πλεονεκτήματα της διαμεσολάβησης, τη θέσπιση συστημάτων διαμεσολάβησης ή την παροχή κινήτρων για την επέκταση των υφιστάμενων συστημάτων διαμεσολάβησης.

Η έκταση του αντικτύπου της οδηγίας στα κράτη μέλη διαφοροποιείται σε συνάρτηση με το προϋπάρχον επίπεδο των εθνικών τους συστημάτων διαμεσολάβησης. Στην πράξη, οι δυσκολίες σε σχέση με τη λειτουργία των εθνικών συστημάτων διαμεσολάβησης αφορούν κατά κύριο λόγο την παράδοση της δικαστικής αντιπαράθεσης, η οποία επικρατεί σε πολλά κράτη μέλη, το συχνά χαμηλό επίπεδο ενημέρωσης για τη διαμεσολάβηση και τη λειτουργία των μηχανισμών ελέγχου της ποιότητας.

Από την αξιολόγηση καταδεικνύεται ότι δεν κρίνεται αναγκαία επί του παρόντος η αναθεώρηση της οδηγίας, αλλά ότι η εφαρμογή της επιδέχεται περαιτέρω βελτιώσεις:

- Όπου κρίνεται απαραίτητο και σκόπιμο, τα κράτη μέλη θα πρέπει να εντείνουν τις προσπάθειές τους για την προώθηση και την ενθάρρυνση της προσφυγής στη διαμεσολάβηση με τη χρήση των διαφόρων μέσων και μηχανισμών που προβλέπονται στην οδηγία και εξετάζονται στην παρούσα έκθεση. Ειδικότερα, θα πρέπει να καταβληθούν περαιτέρω προσπάθειες σε εθνικό επίπεδο για την αύξηση του αριθμού των υποθέσεων στις οποίες τα δικαστήρια καλούν τα μέρη να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση για την επίλυση της διαφοράς τους. Ως παραδείγματα βέλτιστης πρακτικής εν προκειμένω μπορούν να θεωρηθούν τα ακόλουθα: απαιτήσεις βάσει των οποίων οι διάδικοι θα πρέπει να δηλώνουν στις προσφυγές τους ενώπιον των δικαστηρίων αν έχει επιχειρηθεί διαδικασία διαμεσολάβησης, ιδίως σε υποθέσεις οικογενειακού δικαίου, διοργάνωση υποχρεωτικών ενημερωτικών συναντήσεων στο πλαίσιο ένδικης διαδικασίας και υποχρέωση των δικαστηρίων να εξετάζουν σε κάθε στάδιο των δικαστικών διαδικασιών το ενδεχόμενο διαμεσολάβησης, παροχή οικονομικών κινήτρων που καθιστούν ελκυστικότερη από οικονομική άποψη την προσφυγή στη διαμεσολάβηση αντί της προσφυγής στις δικαστικές διαδικασίες, διασφάλιση της εκτελεστότητας της συμφωνίας διαμεσολάβησης χωρίς να απαιτείται κατ' ανάγκη η συναίνεση όλων των μερών της συμφωνίας.
- Η Επιτροπή θα συνεχίσει να συγχρηματοδοτεί έργα σχετικά με τη διαμεσολάβηση μέσω του προγράμματός της με τίτλο «*Δικαιοσύνη*». Επίσης, είναι καταρχήν ανοικτή στη χορήγηση ενωσιακής χρηματοδότησης για την κατάρτιση πανευρωπαϊκών προτύπων ποιότητας για την παροχή υπηρεσιών διαμεσολάβησης, με πρωτοβουλία των ενδιαφερόμενων φορέων. Επιπλέον, η Επιτροπή θα συνεχίσει να συμβουλεύεται

το ευρωπαϊκό δικαστικό δίκτυο για αστικές και εμπορικές υποθέσεις με στόχο την περαιτέρω προώθηση της υιοθέτησης της διαμεσολάβησης, π.χ. για τη δημιουργία μιας περισσότερο αξιόπιστης βάσης δεδομένων σχετικά με τη χρήση της διαμεσολάβησης και την ενίσχυση της ενημέρωσης του κοινού, ιδίως όσον αφορά τις πληροφορίες που είναι διαθέσιμες στη *διαδικτυακή πύλη της ευρωπαϊκής ηλεκτρονικής δικαιοσύνης* σχετικά με τα συστήματα διαμεσολάβησης των κρατών μελών.